

Teaching Methods in the Four Core Courses of Architecture (from an Islamic Perspective)

Abdolhamid Noghrekar

Faculty of Architecture and Urban Planning, Iran University of Science and Technology, Tehran, Iran.

Samaneh Taghdir

Faculty of Architecture and Urban Planning, Iran University of Science and Technology, Tehran, Iran.

Salman Naghrakar

Faculty of Architecture and Urban Planning, Shahid Rajaee Teacher Training University, Tehran, Iran.

Mehdi Soleimani

Faculty of Architecture and Urban Planning, Iran University of Science and Technology, Tehran, Iran.

Abstract

Received: 2025/05/17

Accepted: 2025/07/17

In line with the vision of the New Islamic Civilization and the objectives of the Second Phase of the Islamic Revolution, architectural education should promote an Islamic-Iranian identity through revised curricula and course content while avoiding the imitation or direct translation of foreign educational models. In response to this objective, the Faculty of Architecture and Urban Planning at Iran University of Science and Technology has undertaken initiatives to revise and improve its educational programs by integrating Islamic and Iranian identity into architectural education. This study proposes strategies for teaching architecture courses through extensive discussions and collaborative studies conducted by faculty members across four major architectural disciplines. The research adopts a logical reasoning approach within a holistic Islamic framework to examine the relationship between Islamic principles and the core subjects of architectural education. Key concepts are analyzed and aligned with Islamic cultural values and the specific context of Iranian architectural education. The proposed framework is developed through comparative studies of architectural education in Iran and other countries, together with more than 30 hours of expert consultations and specialized workshops organized by the Department of Architecture at Iran University of Science and Technology. The findings identify several key educational approaches. These include a human-centered design process, a holistic view of architecture that moves from whole to part and from concept to realization within a cause-and-effect framework, and an Islamic perspective that emphasizes integrating Islamic beliefs, values, and laws into architectural design. The framework also highlights the importance of selecting materials and architectural forms according to temporal and spatial contexts while incorporating scientific and empirical knowledge. In addition, it stresses the role of foundational theoretical and engineering courses in preparing students for advanced architectural design. These approaches seek to strengthen Islamic-Iranian identity in architectural education while evaluating architectural processes and outcomes through Islamic perspectives on aesthetics, philosophy of art, and architectural principles. The proposed educational framework provides a basis for systematically revising architectural curricula and course content and contributes to the broader goal of advancing the New Islamic Civilization through principled and academically grounded architectural education.

Keywords:

Architectural Education,
New Islamic Civilization,
Iranian Culture,
Islamization of University.

© 2025 by the authors. This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) license .

(<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

Citation: Noghrekar A, Taghdir S, Noghrehkar S, Soleimani M. (2026). Teaching Methods in the Four Core Courses of Architecture (from an Islamic Perspective). *Journal of Researches in Islamic Architecture*, 13 (4): 74-90.

 [10.61882/jria.13.4.5](https://doi.org/10.61882/jria.13.4.5)

* **Corresponding Author:** s_taghdir@iust.ac.ir

روش تدریس در دروس چهارگانه رشته معماری (از منظر اسلامی)

عبدالحمید نقره‌کار

دانشیار، دانشکده مهندسی معماری و شهرسازی، دانشگاه علم و صنعت ایران، تهران، ایران.

سمانه تقدیر*

استادیار، دانشکده مهندسی معماری و شهرسازی، دانشگاه علم و صنعت ایران، تهران، ایران.

سلمان نقره‌کار

استادیار، دانشکده مهندسی معماری و شهرسازی، دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی، تهران، ایران.

مهدی سلیمانی

دانشجو کارشناسی ارشد، دانشکده مهندسی معماری و شهرسازی، دانشگاه علم و صنعت ایران، تهران، ایران.

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۴/۰۲/۲۷ تاریخ پذیرش نهایی: ۱۴۰۴/۰۴/۲۶

چکیده

در راستای تحقق تمدن نوین اسلامی و اهداف «گام دوم انقلاب اسلامی»، رویکرد کلی در آموزش معماری باید در جهت «تحقق هویت اسلامی-ایرانی» در سرفصل و محتوای دروس و پرهیز از روش‌های تقلیدی و ترجمه‌ای باشد. در این راستا دانشکده معماری و شهرسازی دانشگاه علم و صنعت ایران با اصلاح برنامه آموزشی و اصلاح سرفصل‌ها و محتوای دروس معماری با هدف تحقق هویت اسلامی و ایرانی در فرآیندهای آموزشی گام مهمی را برداشته است و این پژوهش سعی دارد راهبردها و راهکارهایی پیشنهادی در روش تدریس این دروس را که حاصل ساعت‌ها مباحثه و مطالعه اساتید مربوطه در حوزة تدریس هریک از دروس چهارگانه معماری است ارائه دهد.

روش تحقیق این برنامه از نوع استدلال منطقی و بر اساس روش کل‌نگر و همه‌جانبه‌نگر اسلامی است که نسبت آن با دروس چهارگانه معماری بررسی می‌شود. این روش به‌منظور تحلیل مفاهیم و تطبیق آن‌ها با اصول فرهنگ اسلامی و مقتضیات ایران در آموزش معماری به کار می‌رود. راهکارهای پیشنهادی ماحصل مطالعات تطبیقی در حوزة آموزش معماری در مراکز آموزشی مختلف در ایران و جهان و نشست‌های تخصصی با اساتید با تجربه (بیش از ۳۰ ساعت)، در حوزة آموزش معماری در گروه معماری دانشگاه علم و صنعت ایران است. برنامه آموزشی پیشنهادی به چهار رویکرد اصلی پرداخته است: رویکرد اول: فرآیندهای انسانی در معماری که طراحی معماری را از «کل به جزء» و از «ایده تا پدیده» به‌طور علت و معلولی می‌بیند؛ رویکرد دوم: مکتب الهی اسلام که مفاهیم اسلامی مانند: «اعتقادات، احکام و ارزش‌های» را در طراحی معماری لازم و ضروری می‌داند؛ رویکرد سوم: انتخاب ماده و صورت فرایندهای انسانی را وابسته به مجموع شرایط مکانی و زمانی دانسته و رعایت دستاوردهای علوم تجربی را لازم می‌داند و رویکرد چهارم: آمادگی و پیش‌زمینه آموزشی که شامل دروس مقدماتی نظری و مهندسی است تا دانشجویان را برای طراحی معماری آماده کند. این رویکردها نه تنها به‌دنبال ایجاد هویت اسلامی و ایرانی در رشته معماری هستند، بلکه فرآیندهای انسانی و آثار معماری را از منظر زیبایی‌شناسی، فلسفه هنر و اصول سبک هنری از منظر اسلامی را نیز مورد بررسی قرار می‌دهند. در نهایت، هدف این برنامه، اصلاح سرفصل و محتوای دروس معماری در ایران برای تحقق «تمدن نوین اسلامی» از طریق آموزش اصولی و علمی است.

واژگان کلیدی: آموزش معماری، تمدن نوین اسلامی، فرهنگ ایرانی، اسلامی سازی دانشگاه.

ارجاع به مقاله: نقره کار عبدالحمید، تقدیر سمانه، نقره کار سلمان، سلیمانی مهدی. (۱۴۰۴). روش تدریس در دروس چهارگانه رشته معماری (از منظر اسلامی)،

پژوهش‌های معماری اسلامی، ۱۳(۴): ۷۴-۹۰.

doi: 10.61882/jria.13.4.5

* نویسنده مسئول: s_taghdir@iust.ac.ir

۱. مقدمه

در دنیای معاصر که تغییرات علمی، فرهنگی و فناوری به سرعت در حال پیشرفت است، بازنگری و به‌روزرسانی برنامه‌های آموزشی در تمامی حوزه‌ها امری ضروری به نظر می‌رسد (بیرمی‌پور و دیگران ۱۳۸۹). رشته معماری در مقاطع آموزش عالی، با تحولات اساسی در حوزه‌های فنی، علمی و فکری روبه‌رو است که نیازمند بازنگری عمیق و هدفمند است. این دگرگونی‌ها نه فقط در روش‌های طراحی و ساخت، بلکه در نحوه تفکر و نوع نگاه به محیط و انسان نیز تأثیرگذار بوده‌اند. در چنین شرایطی، بازنگری در برنامه‌های آموزشی معماری با تأکید بر مبانی و اصول معماری اسلامی، و در راستای تحقق الگوی حیات طیب و تربیت معمار مؤمن و تمدن‌ساز، ضرورتی بنیادین است. این تحول باید با در نظر گرفتن شرایط بومی، اقتضائات فرهنگی، و بهره‌گیری از فناوری‌های نوین، هم‌راستا باشد تا پاسخ‌گوی نیازهای جامعه اسلامی ایران در عصر جدید باشد (نقره‌کار و ابراهیمی ۱۴۰۳).

از آنجا که معماری نه فقط یک علم، بلکه یک هنر است (کاظمی و رعایت‌جهرمی ۱۳۹۹) نیازمند آن است که در فرآیندهای آموزشی، علاوه بر تأکید بر مفاهیم علمی و فنی، جنبه‌های فرهنگی، فلسفی، و اجتماعی آن نیز به‌طور جدی مورد توجه قرار گیرد. هدف اصلی در این بازنگری، ایجاد هم‌راستایی میان هویت اسلامی و ایرانی در آموزش معماری است. این هم‌راستایی باید در تمامی مؤلفه‌های آموزشی، از جمله سرفصل‌ها، محتوای دروس، شیوه‌های تدریس و روش‌های طراحی، گنجانده شود.

مهم‌ترین هدف این بازنگری، تحقق «تمدن نوین اسلامی با هویت اسلامی- ایرانی» در تمامی ابعاد آموزش معماری است (خلیلی ۱۴۰۱). به‌ویژه، پرهیز از رویکردهای تقلیدی و ترجمه‌ای از سایر تمدن‌ها و فرهنگ‌ها و تکیه بر اصول اسلامی و ایرانی در طراحی و ساخت معماری، امری حیاتی به شمار می‌رود (قلندریان و حقیقت‌بین ۱۳۹۵). همچنین، باید در برنامه‌های آموزشی به‌ویژه در دروس پایه، مباحثی چون زیبایی‌شناسی، فلسفه هنر، حکمت هنر، و اصول سبک هنری از منظر اسلامی بررسی و اصلاح شوند.

در این راستا، توجه به فناوری‌های نوین، استفاده از مواد و مصالح جدید، و توجه به هندسه‌های منظم و نامنظم در طراحی معماری از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. این تحول به‌ویژه در جهت تسریع، سبک‌سازی، و صنعتی‌سازی در فرآیند ساخت و طراحی می‌تواند تأثیرات عمده‌ای بر کیفیت و سرعت پیشرفت معماری کشور داشته باشد. همچنین، با توجه به تنوع و شرایط خاص جغرافیایی و فرهنگی ایران، لازم است

که برنامه‌های آموزشی معماری با توجه به بافت‌های طبیعی، اقلیمی، اقتصادی، اجتماعی، و تاریخی ایران طراحی شوند. این بازنگری نه تنها به دنبال ارتقای کیفیت آموزش در رشته معماری است، بلکه هدف آن است که با بهره‌گیری از فناوری‌های روز، ابزارها و روش‌های نوین طراحی و ساخت را به دانشجویان ارائه دهد و آن‌ها را برای مواجهه با چالش‌های معماری معاصر آماده کند. در این راستا، برنامه‌های آموزشی باید در جهت تقویت «راهبردهای مفهومی» و «راهکارهای عملی» و «راه حل‌های اجرایی و خلاقانه» به‌منظور تحقق اهداف کلان ملی و فرهنگی کشور حرکت کنند.

۲. رویکرد نظری

۲-۱. تعریف و هدف رشته معماری

معماری از ریشه عَمَر به معنای عمران و آبادی مجموع زیستگاه‌ها در جوامع انسانی است. بنابراین یکی از مهم، مفیدترین و مؤثرترین رشته‌های تخصصی می‌باشد.

در تعریف و هدف این رشته می‌توان گفت معماری به مفهوم «آباد کردن فضا و محیط زیست انسان‌ها است»، از آنجا که نیاز اولیه همه انسان‌ها به آبادانی محیط طبیعی نظیر «آب، هوا، فضای سبز، و غیره» است، بنابراین اولین وظیفه معماران شناخت عناصر طبیعی، حفظ و حراست و آبادی آن و جلوگیری از تخریب و آلوده نمودن آن می‌باشد.

در مرحله بعد، با توجه به شرایط «متغیر، ناامن و نامناسب» طبیعی، ایجاد فضا و محیط زیست «مناسب، مطلوب و مکمل مصنوعی» در کنار محیط طبیعی به میزان ضروری همواره مورد نیاز بوده و خواهد بود. همه انسان‌ها دو نیاز کلی «مادی و معنوی» دارند. نیازهای مادی انسان‌ها در معماری از طریق علوم بشری یعنی (مجموع دستاوردهای علوم تجربی، مهندسی، و استانداردهای مربوطه) به صورت «نسبی و جبری» قابل تأمین می‌باشد. اما نیازهای معنوی «عقلانی و روحانی» انسان‌ها «بالقوه» بوده و در حوزه «آزادی و انگیزه‌های اختیاری» آنها تعریف می‌شود. و معماران فقط می‌توانند با اتخاذ «سبک معناگرائی» در خلق آثار خود، «بستر مناسب و مطلوبی» برای «تعالی عقلانی و روحانی» مخاطبین خود فراهم نمایند. از آنجا که از منظر اسلامی مکاتب بشری نمی‌توانند این نیازهای بالقوه را تبیین و تشریح نمایند، خداوند پیامبران را بدین منظور ارسال نموده است و از آنجا که سایر ادیان الهی، توسط معتقدین آنها ناقص یا تحریف شده‌اند، بنابراین از منظر خداوند متعال فقط مکتب اسلام مبتنی بر دو منبع خطا ناپذیر خود، یعنی «قرآن و سنت معصومین (س)» می‌توانند این نیازها را تبیین و تشریح نمایند، لذا خداوند می‌فرماید «إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ» (سوره

آل عمران/ آیه ۱۹).

۲-۲. رابطه رشته معماری با تمدن نوین اسلامی

رشته معماری، به عنوان یکی از رشته‌های تأثیرگذار در فرهنگ و تمدن جوامع، نقش ویژه‌ای در شکل‌دهی به هویت‌های فرهنگی و دینی ایفا می‌کند. در جوامع اسلامی، معماری نه تنها به عنوان یک علم و هنر برای ساخت فضاها و بناهای فیزیکی مطرح است، بلکه به عنوان ابزاری برای تحقق و تبیین ارزش‌های اسلامی و فرهنگی نیز اهمیت ویژه‌ای دارد (شیرآباد و دیگران ۱۴۰۳). به همین دلیل، در فرآیند آموزش معماری و طراحی ساختمان‌ها، توجه به مبانی دینی و فرهنگی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است و باید ارتباط عمیقی با تمدن نوین اسلامی داشته باشد.

هنر و فرهنگ با یکدیگر در تعامل هستند و نقش هر یک در هویت‌بخشی به دیگری بر هیچ‌کس پوشیده نیست. در معماری، این تعامل در طراحی و ساخت فضاها و معماری مشاهده می‌شود، جایی که هنر معماری نه تنها به جنبه‌های زیبایی‌شناسی بلکه به جنبه‌های معنوی و فرهنگی جامعه نیز توجه دارد. به عبارت دیگر، هنر اسلامی در معماری، فراتر از ساخت و طراحی فضاها، به نوعی از تفکر و جهان‌بینی خاص وابسته است که با مفاهیم دینی و ایمان به خالق پیوند دارد (بنی اسدی باغمیرانی و عسگری ۱۴۰۱).

هر اثر هنری یا معماری از یک جهان‌بینی خاص نشأت می‌گیرد (سیفیان ۱۳۷۸) که آرمان‌ها و اصول انسانی را در ذهنیت هنرمند یا معمار نمایان می‌کند. این جهان‌بینی می‌تواند مبتنی بر دیدگاه‌های توحیدی یا شرک باشد (نقی‌زاده ۱۳۸۲). در معماری اسلامی، تأثیرات عمیق جهان‌بینی توحیدی مشهود است و این تأثیرات در معماری سنتی ایران نیز دیده می‌شود. اصولی که با گسترش مفاهیم اسلامی در ایران باستان شکل گرفته‌اند، تأثیرات خود را در آثار هنری، معماری و شهرسازی به نمایش می‌گذارند (سیفیان و محمودی ۱۳۸۶). در این آثار، ایمان به خداوند و معانی مرتبط با آن، مانند حیات ازل و تسلط خداوند بر عالم وجود، در طراحی‌های معماری تجلی می‌یابد.

۳-۲. آموزش در رشته معماری

آموزش در رشته معماری در مقطع کارشناسی را می‌توان، به صورت هدفمند و نظام‌مند در چهار گروه اصلی از دروس طبقه‌بندی نمود. این گروه‌بندی به منظور پوشش‌دهی کامل ابعاد نظری، فنی، تاریخی و طراحی در فرآیند تربیت معماران صورت گرفته و به شرح زیر است:

الف) دروس مقدماتی پایه: شامل «دروس پایه معارفی، ریاضی، تاریخی، مهارتی، هنری، هندسی، دستی، و رایانه‌ای»

ب) دروس مهندسی شامل «آشنایی با مواد و مصالح ساختمانی، آشنایی با انواع عناصر ساختمانی، آشنایی با انواع تکنیک‌ها و فن‌آوریهای قدیم و جدید ساختمانی و تجربیات آزمایشگاهی، کارگاهی و کاربردی آنها».

ج) دروس نظری و تاریخی: شامل «مباحث تطبیقی و تحلیلی از زیبایی‌شناسی، حکمت هنر، سبک‌های هنری، رابطه صورت و معنا، ارزیابی و نقد آثار و سبک‌های معماری قدیم و جدید و بررسی تطبیقی و تحلیلی تاریخ معماری ایران و جهان».

د) دروس طراحی: شامل «تجربیات طراحی از طراحی مقدماتی و موضوعات ملموس و کوچک تا موضوعات تخصصی و بزرگتر» (دانشگاه علم و صنعت ۱۴۰۲).

۴-۲. چالش‌های فرهنگی آموزش معماری با رویکرد تمدن نوین اسلامی در تقابل با فرهنگ غربی

آموزش معماری، به مثابه یک فرآیند تمدن‌ساز، نیازمند مبنای معرفتی و فرهنگی ریشه‌دار است. یکی از چالش‌های اساسی در مسیر تحقق تمدن نوین اسلامی، مواجهه با نظام فکری و فرهنگی غرب است که طی قرون اخیر، ساخت معماری را نیز به شدت تحت تأثیر قرار داده است. در این چارچوب، نخستین و مهم‌ترین تفاوت در «انسان‌شناسی» نهفته است؛ در حالی که تعلیم و تربیت اسلامی، انسان را موجودی مرکب از جنبه‌های جسمانی، عقلانی و روحانی می‌داند، نظام‌های مدرن غربی، عمدتاً بر نفس حیوانی و گیاهی انسان‌ها متمرکز شده و نفس عقلانی و فطرت روحانی او را نادیده گرفته‌اند. این رویکرد سبب شده معماری از «ابعاد معنوی» تهی شده و صرفاً به پاسخ‌گویی به نیازهای فیزیکی و غریزی بسنده کند.

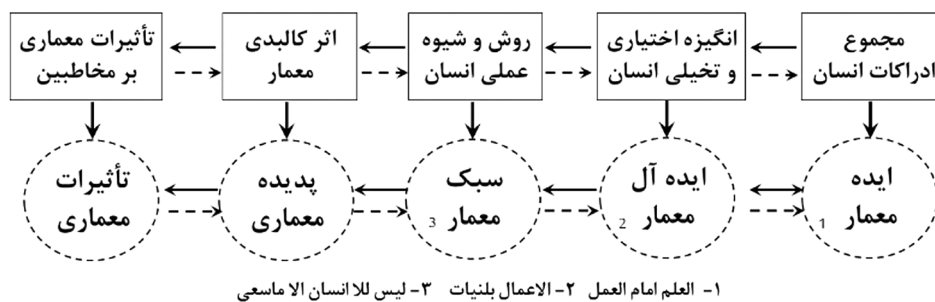
در عرصه زیبایی‌شناسی نیز، فرهنگ غربی دچار نسبی‌گرایی افراطی شده است. سلیقه‌های فردی، نژادی و تاریخی به عنوان تنها معیارهای قضاوت زیبایی در نظر گرفته می‌شوند، در حالی که مکتب اسلامی بر وجود زیبایی‌های فطری و نوعی تأکید دارد که در سرشت انسان‌ها نهاده شده و با حقایق هستی همخوان است. نادیده گرفتن این بعد، آموزش زیبایی‌شناسی را به آموزش «فرم‌محور، سلیقه‌ای و مبتذل» تبدیل کرده است؛ چیزی که با روح قدسی و تعالی‌جوی انسان‌ها در تضاد است.

در سطح عمیق‌تر، آموزش فلسفه و حکمت هنر در سنت مدرن مبتنی بر «حیوان‌پنداری انسان»، اغلب بر خیال‌های ذهنی، وهمی، و غیرواقعی استوار است. خلاقیت در این فضا بیشتر جنبه‌ی «فرمی و ظاهری» دارد و کمتر به محتوای عقلانی، صفات حسن الهی، و خلاقیت اصیل توجه می‌شود.

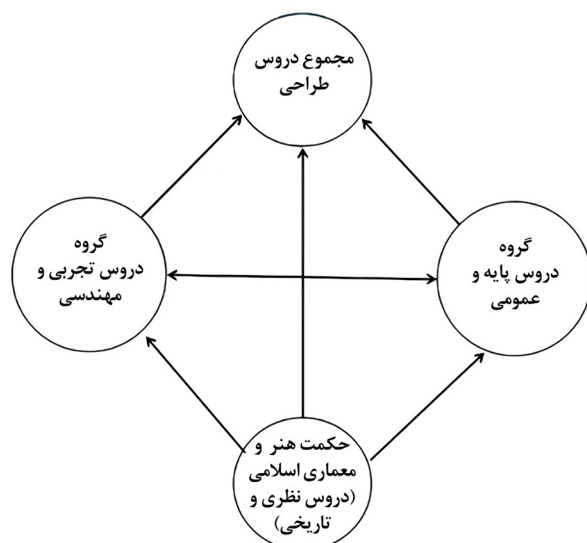
باعث بحران بی‌هویتی در جهان معاصر شده و می‌شوند. در راستای درک عمیق‌تر از فرآیند تأثیرگذاری آموزش معماری بر مخاطبان و جامعه، می‌توان از نمودار تصویر ۱ بهره گرفت که سیر تحولی ایده معمار از ادراک درونی تا اثرگذاری بیرونی را در قالب یک زنجیره‌ی معرفتی و عملیاتی نشان می‌دهد. این نمودار، با استناد به منابع و حکمت اسلامی، ساختاری از مراحل پنجگانه فرایندهای انسانی از جمله «آثار هنری، معماری و شهرسازی» را مطرح نموده و اثبات می‌نماید که مکتب الهی اسلام در سه مرحله اول مستقیماً منابع و مبانی جامع و خطا ناپذیری را ارائه نموده و به ترتیب «راهبردهای مفهومی، راهکارهای عملی، و راه‌حل‌های اجرایی» را جهت خلق آثار مناسب و مطلوب مطرح نموده است.

این در حالی است که در تمدن اسلامی، هنر و معماری باید جلوه‌ای از اسما و صفاتی و فعلی خداوند بوده و خلاقیت معمار، باید در مسیر درک و بازتاب آن حقیقت در پدیدارها باشد. در نهایت، مهم‌ترین بحران در این تقابل، حذف وحی الهی و اصول ثابت نظری، و عملی و راه‌حل‌های اجرایی در فرآیند آموزش هنر و معماری است. سبک‌های آموزشی غربی مبتنی بر رویکردهای مادی و غریزی به انسان‌ها دچار نسبی‌گرایی مطلق، ساختارشکنی، و فردگرایی افراطی شده، و دانشجویان را از اصول ذاتی و فطری، ناخودآگاه و بالقوه خود غافل می‌نمایند و زمینه‌ساز بت‌سازی مدرن و ظاهرپرستی می‌شوند. این وضعیتی است که می‌توان آن را «جاهلیت مدرن در هنر و معماری» نامید؛ جاهلیتی که با طراحی شاکله‌های «پوچ، فاقد مهندسی صحیح و معنای متعالی» به کشورهای دیگر توسط شبکه‌های رسانه‌ای و تبلیغاتی تحمیل شده و

تصویر ۱. سیر تحولی ایده معمار از ادراک درونی تا اثرگذاری بیرونی (مأخذ: نقره‌کار، ۱۴۰۰)

فرآیند آموزش، و دروس طراحی به‌عنوان قلب و بستر نهایی تجلی مفاهیم آموزشی معرفی شده‌اند.

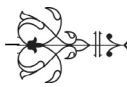

تصویر ۲. روابط گروه‌های درسی چهارگانه در رشته معماری

بر این اساس، آموزش معماری در جهت تحقق «تمدن نوین اسلامی»، نیازمند بازنگری عمیق در مبانی، اهداف، سرفصل‌ها، و شیوه‌های آموزشی است تا بتواند با هجوم فرهنگ مادی و غیر انسانی معاصر غربی مقابله نماید و معمارانی مؤمن، معناگرا، و تمدن‌ساز اصیل تربیت نماید.

۳. رویکردها و راهکارها بر اساس دروس چهارگانه

در این بخش، با تکیه بر مبانی نظری مطرح‌شده، جهت‌گیری کلی بازنگری برنامه‌های درسی در رشته معماری ارائه می‌گردد. این بازنگری، در راستای تحقق تمدن نوین اسلامی و در پاسخ به چالش‌های فرهنگی، معرفتی، و حرفه‌ای نظام فعلی آموزش معماری، تدوین شده است. رویکرد پیشنهادی بر پایه اصولی همچون بازگشت به هویت اسلامی-ایرانی، ارتقای سطح تفکر معناگرا، و تلفیق حکمت اسلامی با دانش طراحی معاصر استوار است. تصویر ۲، نمایی کلی از چهار گروه اصلی دروس معماری را ارائه می‌دهد که در آن، دروس حکمت و مبانی نظری به‌عنوان نقطه‌ی آغازین

۲) از منظر اسلامی، پذیرش مطالب نظری یعنی (مباحث اعتقادی) در حوزه (آزادی و اختیار) انسان‌هاست و نباید (تقلیدی و تحمیلی) ارائه شده و پذیرفته شوند، بلکه باید (تحقیقی و تحلیلی) یعنی استدلالی و منطقی ارائه شوند (آدمی و حاجی‌زاده ۱۳۹۳).

۳) از آنجا که نور با وجود تاریکی شناخته می‌شود، بنابراین مباحث نظری باید (تطبیقی) ارائه شوند و از آنجا که مکاتب زیبایی‌شناسی و هنری در طول تاریخ بسیار متنوع و متکثر می‌باشند، بنابراین می‌توان مطالب را (موضوعی) مطرح نمود، یعنی نظریات مکاتب مختلف در حوزه (انسان‌شناسی، زیبایی‌شناسی، فلسفه هنر، سبک هنری و غیره) به صورت (موضوعی و تطبیقی) ارائه شوند.

۴) از آنجا که مکتب الهی اسلام کامل‌ترین و جامع‌ترین تعاریف را از (عالم و آدم) دارد و خداوند می‌فرماید قرآن (تبیان کل شیء) است و ما در جمهوری اسلامی ایران لاقلاً موظف به طرح دیدگاه و رویکرد اسلامی نیز می‌باشیم، بنابراین طبقه‌بندی مکاتب را می‌توان از قرآن در سوره بقره الهام گرفت، یعنی (مؤمنین) که به همه گزاره‌های (نظری، عملی و اخلاقی) یا (زیبایی‌شناسی، فلسفه هنر و سبک هنر اسلامی) معتقدند و رویکرد (کافرین) که به هیچکدام از آن‌ها اعتقاد ندارند و رویکرد (مشرکین) که برخی را قبول دارند و برخی را قبول ندارند^۱ و رویکرد (منافقین) که در (نظر) می‌گویند قبول داریم ولی در (عمل) خلاف آن عمل می‌کنند^۲.

طبقه‌بندی فوق به اساتید کمک می‌کند که ضمن ارائه (موضوعی و تطبیقی) همه مکاتب هنری و زیبایی‌شناسی جهان، ضمناً هرکجا که لازم داشتند، (نام صاحب مکتب و یا نام سبک مزبور) را مطرح و تأثیر آن‌ها را بر آثارشان تشریح نمایند.

۵) از آنجا که پذیرش مباحث نظری (تقلیدی و تحمیلی) نیست، بنابراین اساتید این درس لازم است با طرح مطالب سایر مکاتب نظری، (بدون نقص و بدون تحریف) و ارائه برداشت‌ها و نظریات خود، باید شرایط لازم را برای سؤالات و ابهامات دانشجویان و نقدهای آن‌ها کاملاً فراهم نمایند. در فضای کلاس باید «آزاداندیشی، هم افزایی، و بصیرت افزایی» و بر اساس اظهارنظرهای آزادانه باشد و پاسخ‌های اساتید باید کاملاً «علمی، منطقی و مبتنی بر منابع معتبر و مستند» باشد.

۶) بی‌نظر بودن (لائسیسم) و عدم دخالت نظر در عمل (سکولاریسم) عملاً غیرممکن است و هیچ توجیه علمی و منطقی ندارد. زیرا انسان‌ها خودآگاه و ناخودآگاه دارای (ادراکات، ایده‌ها، و ایده‌آل‌ها) در بیانات و فرایندهای خود هستند. بنابراین اساتید محترم نیز از این موضوع مستثنا

این نمودار بر وجود یک ارتباط دوسویه، منسجم و پویا میان این چهار بخش تأکید دارد؛ ارتباطی که تنها در پرتو آن می‌توان به تربیت معمارانی دست یافت که از یک‌سو از مبانی فکری و حکمی عمیق برخوردارند، و از سوی دیگر توانایی عملی برای خلق آثار معنآگرا و تمدن‌ساز را دارا هستند.

۳-۱. دروس نظری و تاریخی

با توجه به اینکه دروس نظری و تاریخی در فرآیند آموزش معماری، نقش تعیین‌کننده‌ای در جهت‌دهی مفهومی، تبیین اهداف و آرمان‌ها، بهره‌گیری از عقل جمعی، و استفاده از تجارب تاریخی ایفا می‌کنند، رویکردها و روش‌های تدریس این دروس از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. از این‌رو، در ادامه، برخی پیشنهادها و راهکارهای عملی در راستای ارتقای کیفیت آموزشی این دروس ارائه می‌شود:

۱) در یک تعریف اجمالی و اجماعی از رشته معماری می‌توان گفت، معماری شامل دو بُعد کلی یعنی (مهندسی ساختمان) و (هنر ساختمان) است. مهندسی ساختمان شامل رشته‌هایی نظیر (عمران، مکانیک، برق، صنایع، مواد و غیره) می‌شود که (علوم بشری و جهانی) هستند و معماران باید از آخرین دستاوردهای علوم تجربی (تا زمانی که نقض نشده باشند) در کارهای خود بهره‌برداری نمایند.

در تعریف کلی از بعد هنر در ساختمان گفته می‌شود که اثر هنری تجلی زیبایی‌هاست (عسگرنژاد و گذشتی ۱۳۹۳). در تعریف زیبایی گفته می‌شود (آنچه انسان‌ها دوست دارند و نیاز دارند). در تعریف انسان‌ها، نیازها و زیبایی‌شناسی او به تعداد هنرمندان، فیلسوفان و ادیان، نظریات بسیار (مختلف و اغلب متضاد) گفته شده و می‌شود. بنابراین بدون داشتن یک پیش‌فرض مشخص از (انسان‌شناسی و زیبایی‌شناسی) نمی‌توان راجع به (هنر معماری) بحث نمود. از منظر الهی، مکاتب بشری نمی‌توانند تبیین کنند که (انسان‌ها از کجا آمده‌اند، در کجا هستند، به کجا می‌روند و چگونه باید بروند). بنابراین آفریدگار هستی، پیامبران را ارسال نموده، تا به سؤالات فوق به صورت (واقعی، حقیقی و عمیق) پاسخ دهند (مطهری الهامی ۱۳۸۹).

از آنجا که از منظر اسلامی، سایر مکاتب الهی به وسیله معتقدین به آن ادیان در طول تاریخ دچار نقصان و تحریف شده‌اند؛ بنابراین تنها منبع الهی تحریف نشده (قرآن) است و تنها مفسران خطاناپذیر آن (معصومین) هستند و خداوند (حفظ قرآن) و (وجود معصومین) را برای همه زمان‌ها تضمین نموده است و اسلام را مبتنی بر دو (منبع و مرجع فوق)، تنها دین (بی‌نقص و تحریف‌نشده) می‌داند و می‌فرماید: «ان الدین عند الله الاسلام» (مهدوی‌راد و صادقی ۱۳۹۳).

زیست انسان‌ها را آباد نمی‌کنند، بلکه در عمل موجب بحران محیط زیست مادی و معنوی انسان‌ها شده و می‌شوند.

منظور از آباد کردن «فضا» یعنی فضاهای داخلی یک ساختمان اساس طراحی یک بنای معماری و موضوع آن است. بنابراین «رعایت استانداردهای لازم» برای هریک از فضاهای داخلی که قبلاً مطالعه و در «برنامه طراحی ساختمان» تصویب شده است، بسیار لازم و الزامی است، نظیر (مقیاس‌ها، تعداد عناصر، حریم‌ها و ارتباطات، رعایت اولویت‌ها، مصلحت‌های هریک از عناصر، چشم‌اندازها، ارتباط مناسب و مطلوب با طبیعت و مجموع شرایط ایمنی و مهندسی و اقتصادی).

منظور از آباد کردن «محیط زیست» یعنی ارتباط ساختمان با اقلیم و محیط طبیعی و با بافت و محیط محلی، شهری، راه‌ها، محیط اجتماعی، فرهنگی و تاریخی که فصل مشترک رشته‌های معماری و شهرسازی است. بنابراین دانشجویان باید بدانند معماری، ساختن یک تک‌بنا نیست، بلکه هماهنگی با یک مجموعه اقلیمی، محلی و شهری است.

اولین و مهم‌ترین منبع و ابزار دانشجویان در معماری، «عناصر طبیعی» هستند. زیرا انسان‌ها برای زنده ماندن و زندگی کردن ابتدا به عناصر طبیعی یعنی (هوا، زمین، آب، آفتاب، باد، فضای سبز و انواع خوراکی‌های گیاهی و حیوانی و غیره) نیازمند هستند. بنابراین اصلی‌ترین کار معماران، شناخت، حفظ و آبادکردن محیط زیست طبیعی است با کمترین دخالت و تخریب آن.

دومین نیاز انسان‌ها بعد از طبیعت، نیاز به «فضای مصنوع» برای رفع مشکلات موجود در طبیعت است، نظیر (سرما، گرما، آفتاب، باران، برف، آرامش و امنیت، و حریم‌های شخصی و خانوادگی و اجتماعی و غیره). در ایجاد فضای مصنوع، معماران باید کمترین دخالت و تخریب در طبیعت ایجاد کنند و حداکثر نیازهای مادی و معنوی انسان‌ها را سامان‌دهی نمایند.

تأمین «نیازهای کمی و مادی انسان‌ها» از طریق مجموع علوم مهندسی و تجربی، استانداردهای مربوطه و با توجه به مجموع شرایط محیطی از جمله (مواد و مصالح و فناوری‌ها، اقتصاد و قوانین موجود)، به صورت نسبی قابل تأمین و بهره‌برداری است.

«نیازهای کیفی و معنوی انسان‌ها» یعنی نیازهای (عقلانی، روحانی و تکاملی) آن‌ها، چون در حوزه (آزادی و اختیار) آن‌هاست. بنابراین معماران به صورت (مستقیم و جبری) نمی‌توانند تأمین نمایند. اما معماران می‌توانند با اتخاذ (سبک معناگرایی، تمثیلی و نمادگرایی)، بستر سیر انسان‌ها را از (ظاهر به باطن)، از (صورت به معنا)، از (کثرت به وحدت)، از (سیر در آفاق به سیر در انفس)، از (پراکندگی به تمرکز)،

نیستند و باید صادقانه نظرات خود را اعلام کنند و پاسخگویی نقدها و پرسش‌های دانشجویان در فرصت برنامه‌ریزی شده کلاس باشند.

۷) از آنجا که زمان کلاس‌های نظری به طور معمول برای رفع ابهامات دانشجویان کافی نیست، لازم است پس از طرح یک موضوع اصلی نظیر (انسان‌شناسی یا زیبایی‌شناسی و غیره)، به دانشجویان یک تحقیق مختصر در یک بازه زمانی کوتاه داده شود (یادداشت مروری) تا با مراجعه به منابع و مراجعی که خود معتبر می‌دانند، یک جمع‌بندی از موضوع مزبور داشته باشند و برخی از آن‌ها را در کلاس ارائه نمایند و به تدریج در طول زمان، برداشت‌های خود را کامل نمایند.

۸) باید توجه داشت که مباحث نظری بر خلاف مباحث مهندسی به صورت، (علت و معلولی) مطرح می‌شود و موضوعات رابطه طولی دارند و هر جلسه (مقدمه لازم برای جلسه بعدی است)، بنابراین موضوع حضور مستمر و حتی‌الامکان بدون غیبت دانشجویان در کلاس، مقالات آن‌ها، پرسش و پاسخ آن‌ها و در صورت لزوم، تهیه یک رساله از یک سبک معماری و یا آثار یک معمار برجسته و ارزیابی و نقد آن مبتنی بر مباحث کلاسی، می‌تواند معیار مهمی در یادگیری و ارزیابی نهایی دانشجویان، به علاوه آزمون کتبی در پایان کلاس مناسب باشد.

در یک جمع‌بندی می‌توان گفت دروس (نظری و تاریخی) در حقیقت (بنیان، جهت، اهداف و آرمان‌های رشته معماری) را تبیین و تشریح می‌نماید و سایر دروس این رشته نظیر (دروس مهندسی) و (دروس مقدماتی و مهارتی) از طریق (منابع، مبانی و مطالب) مطرح‌شده در این درس به صورت مناسب و مطلوب در خدمت (دروس طراحی) قرار می‌گیرند.

همان‌طور که در بخش ۲-۱ نیز اشاره شد: در یک تعریف کلی از رشته معماری می‌توان گفت، معماری یعنی: آباد کردن فضا و محیط زیست انسان‌ها با عناصر طبیعی و مصنوعی، متناسب با نیازهای مادی و بستر ساز نیازهای روحی، تکاملی و اختیاری آن‌ها است.

در تعریف فوق، ابتدا دانشجویان باید بدانند معماری رشته‌ای «مخاطب‌محور، موضوع‌محور، وابسته به مجموع عوامل محیطی، زمانی و مکانی، اقتصادی، مهندسی، انسانی و میان‌دانشی» است، بنابراین باید با همه عوامل تأثیرگذار فوق آشنا شده و در طراحی‌های خود رعایت نمایند.

با توجه به تعریف ارائه‌شده برای رشته معماری، دانشجویان باید بدانند معماری فقط «ساختمان‌سازی» و یا رشته «هنرمندمحور، ذهنی و توهمی، مجسمه‌سازی» نیست، زیرا بسیاری از ساختمان‌های معاصر نه تنها فضا و محیط

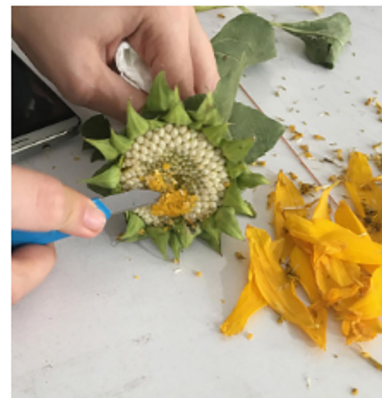
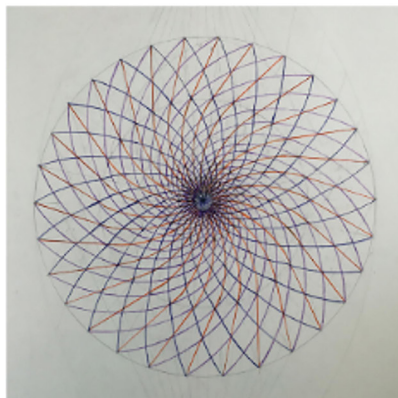
تدوین محتوا و روش‌های تدریس این دروس از اهمیت خاصی برخوردار است. نتایج پژوهش‌ها نشان می‌دهد که آموزش هم‌زمان و هدفمند این دروس می‌تواند تأثیر مثبتی بر رشد خلاقیت، هوش هیجانی و انگیزه تحصیلی دانشجویان داشته باشد (مطیعی و دیگران ۱۳۹۸). از این‌رو، در ادامه، برخی پیشنهادها و راهکارهای اجرایی در جهت ارتقاء اثربخشی این دروس ارائه می‌گردد:

۱) دروس مقدماتی و مهارتی نقش بنیانی در آینده تحصیلی و حرفه‌ای دانشجویان معماری دارد. بنابراین، اساتید باید برنامه بسیار دقیق و عمیقی برای این درس ارائه نمایند. ۲) مهم‌ترین موضوع در دروس مقدماتی و مهارتی، تمرین‌هایی است که در کلاس به دانشجویان داده می‌شود. بهترین تمرین در جهت تقویت طراحی دانشجویان، طراحی با دست از اجزا و عناصر طبیعت و آثار اصیل معماری است که باید مداوم و مستمر تکرار شود و به نمایش عمومی گذاشته شود (خاکی قصر و پورمهدی قائم مقامی ۱۳۹۷؛ غریب‌پور ۱۳۹۳).

از (حواس غریزی و حیوانی به ادراکات عقلانی، روحانی و تکاملی) و از (ماده و صورت‌های مُلکی به ماده و صورت‌های ملکوتی) را با آثار خود زمینه‌سازی نموده و فضای معماری را برای (تکامل ارادی و اختیاری انسان‌ها) بسترسازی نمایند. در مجموع دروس نظری باید شامل همه مراحل پنجگانه در فرایندهای انسانی باشد یعنی «ایده، انگیزه، روش، اثر و تأثیرات آن بر مخاطبین». بنابراین اساتید محترم پس از ارائه بحث‌های تطبیقی از «انسان‌شناسی، زیبایی‌شناسی، فلسفه و حکمت هنر و سبک‌های هنری» باید به ارزیابی و نقد آثار معماری ایران و جهان و تأثیرات مثبت و منفی این آثار بر مخاطبین آن‌ها مبتنی بر معیارها و ارزش‌های مطرح‌شده در مراحل قبلی بپردازند.

۳-۲. دروس مقدماتی و مهارتی

با توجه به اینکه دروس مقدماتی و مهارتی، بستر اصلی برای پرورش اولیه ذوق هنری، مهارت‌های عملی و توانمندی‌های پایه‌ای دانشجویان معماری به‌شمار می‌روند، نحوه

تصویر ۳. کشف قواعد از ترسیم‌های اولیه هندسی گل تا ترسیم‌های تکمیل‌شده‌تر (مأخذ: خاکی قصر و پورمهدی قائم مقامی ۱۳۹۷)

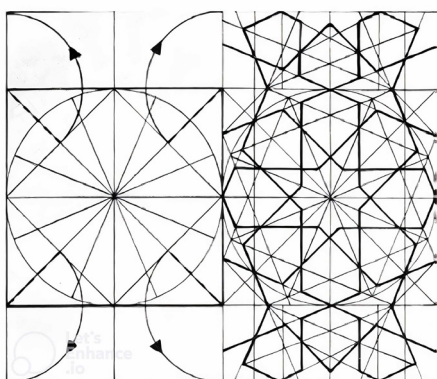
آشنا می‌کند. اما برای ایجاد هندسه‌های منظم در معماری، دانشجویان باید بهره‌برداری از (پرگار) و کاغذهایی با (خطوط قائم و مورب) را در عمل تجربه نمایند تا با منبع ایجاد نقوش و فضاهای داخلی در معماری سنتی بهتر آشنا شوند. ۵) دانشجویان باید تفاوت (هندسه در علوم) با (هندسه در معماری) را کاملاً درک نمایند. هندسه در علوم نظیر (فیزیک، نجوم، زیست‌شناسی، و غیره) توصیفی و خنثی است. اما هندسه در معماری ابداً خنثی نیست، بلکه (با حضور انسان در فضا)، از بُعد مادی، مبتنی بر اندام و حواس انسان، هندسه (مقیاس، جهت، طول، عرض، ارتفاع، انقباض، انبساط، روشنایی، تاریکی، حرکت، سکون، حریم‌های عملکردی و شخصی و اجتماعی و غیره) پیدا می‌کند (جاویدمهر و هاشم‌پور

۳) موضوعات تمرین طراحی باید واقعی، ملموس، کاربردی و از اجزا و عناصر موجود در آثار معماری باشد، مانند (نرده، درب خانه، درب پارکینگ، ایستگاه اتوبوس، دکۀ روزنامه‌فروشی، گل‌فروشی، و غیره). دانشجویان باید ضمن جمع‌آوری، آشنایی و ارائه بهترین نمونه آثار فوق در جهان و ایران، آن‌ها را نسبتاً ارزیابی نموده و طرح موردنظر خود را طراحی و ارائه نمایند. یعنی (تمرین طراحی با آشنایی آثار برجسته، اصیل، و واقعی همراه باشد).

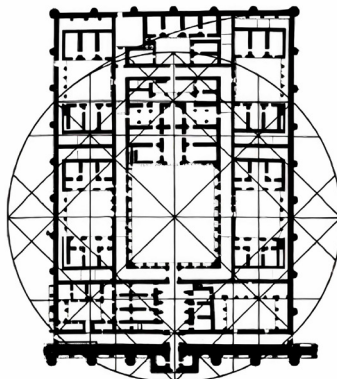
۴) مهم‌ترین عنصر در طراحی معماری، آشنایی کاربردی دانشجویان با انواع هندسه‌های منظم و نامنظم است (نقره‌کار و معین‌مهر ۱۳۹۹). طراحی از عناصر طبیعی و کوچه‌راه‌ها در بافت‌های سنتی، دانشجویان را با هندسه‌های نامنظم و منظم

خیال‌انگیز و روح‌بخش یا بی‌روح و منجمد، سیر از کثرت به وحدت یا کثرت در کثرت، امن یا ناامن و غیره) پیدا می‌کند.

(۱۳۹۴). از بُعد معنوی و روحی مبتنی بر (قوای عقلانی و روح الهی انسان)، هندسه‌ها و فضاهای داخلی مفاهیمی نظیر (دلپذیری یا دل‌تنگی، خوشحالی یا افسردگی، تفکربرانگیز و

تصویر ۵. هندسه‌ی منظم در معماری سنتی (مأخذ: رضازاده اردبیلی و ثابت‌فرد ۱۳۹۲)

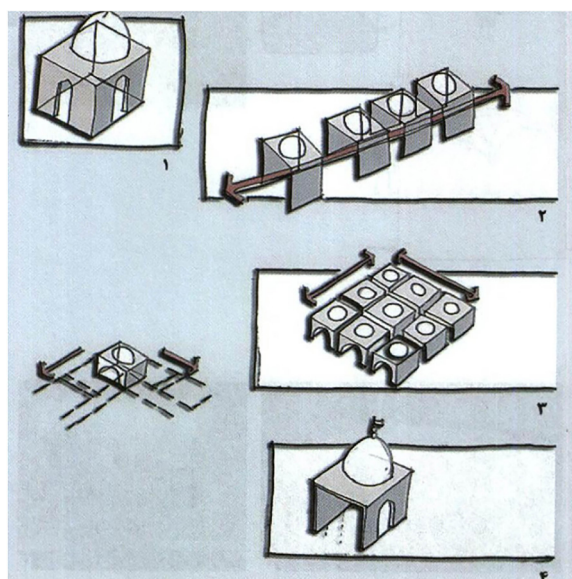

تصویر ۶. هندسه ارگانیک و نامنظم در بافت تاریخی (مأخذ: دانشپور و شیرینی ۱۳۹۴)

(۷) نکته بسیار مهم دیگر در آموزش طراحی و اجرای آثار معماری پیروی فرم از عملکرد است، انتخاب مناسب و مطلوب «ماده و صورت» آثار یعنی «مواد و مصالح ساختمان» و «فرم و صورت» آن شامل «شاکله‌های حجمی، هندسی، رنگ، نور، بافت، مقیاس و غیره» باید مبتنی بر «نوع کارکرد و عملکرد بنا و مخاطبین آن» انتخاب و اجرا شود (مطلبی ۱۳۸۵). آنچنان که خداوند در خلق هنر و معماری آفرینش، ماده و صورت «چشم را مانند چشم» و «گوش را مانند گوش» خلق نموده‌اند. اگر خلاف آن انتخاب می‌شد، «انسان‌ها هم کور می‌شدند و هم کر». بنابراین فرم باید از عملکرد تبعیت نماید. (۸) در دروس مقدماتی و در تمام دروان تحصیل باید به دانشجویان یادآوری نمود که هر اثر انسانی که «غیرمفید، غیرعادلانه، غیرعالمانه و غیراقتصادی» باشد، از منظر اسلامی «حرام و گناه» است و معماران را دچار «ظاهری‌پرستی و خودپرستی» نموده و می‌نماید. آنچنان که در دنیای معاصر «جاهلیت مدرن» باعث ایجاد بناهایی «بت‌گونه» شده است و معماران آن‌ها در واقع «بت‌سازان» معاصرند (سیفی‌ان ۱۳۷۶). (۹) از آنجا که گزینش دانشجویان مبتنی بر استعدادسنجی کافی نبوده است، نقش اساتید این دروس از بُعد روحی و تربیتی بسیار حساس است. اساتید باید مانند باغبانی کاردان و مهربان، استعدادهای متنوع هریک از دانشجویان را تشخیص داده و به سوی اهداف متنوع رشته معماری هدایت و تربیت نمایند (حجت ۱۳۹۱، ۲۸).

(۱۰) از آنجا که اغلب دانشجویان آشنایی کافی با رشته معماری ندارند، اساتید بهتر است با طرح ابعاد متنوع این رشته میان‌دانشی، یعنی طرح ابعاد (مهندسی، اقتصادی، هنری،

(۶) مهم‌ترین نیاز دانشجویان معماری، توانایی در طراحی فضاهای داخلی و معناگرا است به خصوص برای طراحی مساجد و فضاهای فرهنگی. بهترین موضوع برای تمرین آن، آشنایی با سلول‌های فضایی در معماری دوران اسلامی است، یعنی خلق فضایی بر پایه (مربع، سپس هشت‌ضلعی و در نهایت دایره). این سلول‌های فضایی از طریق (کاربندی‌ها و مقرنس‌ها) عالی‌ترین نماد (سیر از کثرت به وحدت) و (از صورت به معنا) را در یک فضای درونگرا به نمایش می‌گذارند و می‌توانند بستر مناسب سیر متعالی و اختیاری انسان‌ها باشند.

تصویر ۷. نمونه‌ای از تمرین سلول‌های فضایی (مأخذ: حجت ۱۳۹۱)

خود، به تدریج آینده روشن حرفه‌ای و کاری را برای خود مشخص نماید.

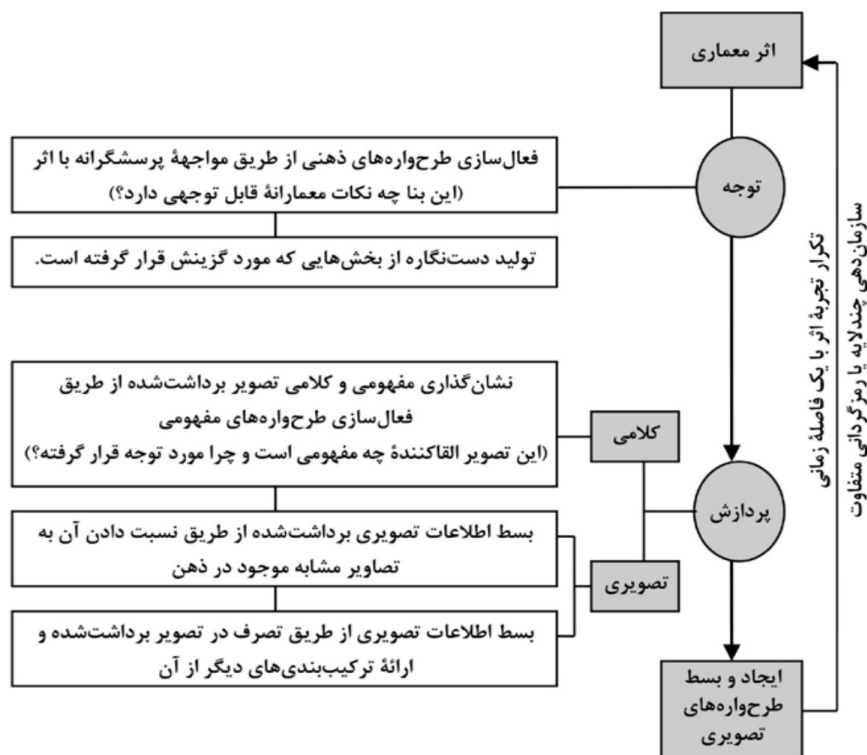
(۱۳) بهترین موضوع برای تقویت مهارت طراحی دانشجویان، طراحی از طبیعت و آثار هنری بسیار متنوع و حیرت‌انگیز هنری و معماری آفرینش و آثار برجسته و اصیل معماری ایران و جهان در قدیم و جدید است. طراحی از طبیعت در یک فضای آرامش‌بخش و باصفا، هم دل و جان دانشجو را مصفا می‌کند و هم با صورت‌های متنوع، شگفت‌انگیز، هندسه‌های منظم و نامنظم، رنگ‌آمیزی‌های سحرانگیز، ترکیبات حجمی، بافت‌ها و نقوش، انواع مواد و مصالح نرم و سخت را ادراک نموده و می‌تواند به تدریج در کار خود الهام گرفته و بازآفرینی و ارائه نماید.

(۱۴) بازدید دانشجویان و استاد از آثار برجسته معماری قدیم و جدید و طراحی با دست از این آثار، ضمن ادراک و احساس واقعی اجزا و عناصر معماری به خصوص فضای داخلی آن‌ها، حریم و روابط هریک از عناصر فضایی از درون و در ارتباط با فضاهای بیرونی و طبیعت، مهارت او را در طراحی بسیار افزایش داده و او را از نزدیک با مواد و مصالح معماری و صورت‌های متنوع قدیم و جدید آن و منظم و نامنظم آن به صورت واقعی و ملموس آشنا می‌نماید (میرجانی و ندیمی ۱۳۹۷).

علوم انسانی، و اجتماعی) و همچنین مطرح کردن نیاز مبرم جامعه بشری به این رشته کاربردی، مخاطب‌محور و تمدن‌ساز، آینده‌ای دلپذیر، مفید، مؤثر و خلاق برای آینده تخصصی دانشجویان نمایان سازند (حجت ۱۳۹۱، ۲۹).

(۱۱) اساتید این رشته لازم است در همان جلسات اول، تفاوت محتوایی و کاربردی رشته‌هایی مانند ادبیات، شعر، نقاشی، مجسمه‌سازی را با رشته کاملاً علمی، مهندسی، کاربردی، مخاطب‌محور، اقتصادی، اقلیمی، صنعتی، هنری و انسان‌محور «معماری» را مطرح نموده و دانشجویان را از ردیله‌های اخلاقی در کارها، نظیر غرور، خودبینی، تکبر، حسد، عصبانیت، بدعت، بازیگوشی و کارهای عبث و بیهوده و غیره مبرا و مصون نمایند.

(۱۲) توصیه می‌شود عرصه بسیار وسیع و متنوع کاربردهای رشته معماری نظیر ابعاد طراحی کلی در مرحله اول یا طراحی فاز ۱، طراحی اجزا و عناصر بسیار متنوع معماری در مرحله دوم یا فاز ۲، پژوهشگری در مباحث زیبایی‌شناسی، حکمت هنر و سبک‌های معماری، پژوهشگری در تاریخ و تحلیل آثار معماری ایران و جهان، همکاری در مهندسی مشاور و یا تأسیس آن، استخدام در نهادهای دولتی مربوطه و شهرداری‌ها و شوراهای اسلامی شهر و روستا، تدریس در دانشگاه‌ها و غیره توسط اساتید تشریح شود تا هریک از دانشجویان مبتنی بر استعداد

تصویر ۷. نمودار معرفی الگوی عملی تجربه فعال آثار معماری (مأخذ: میرجانی و ندیمی ۱۳۹۷)

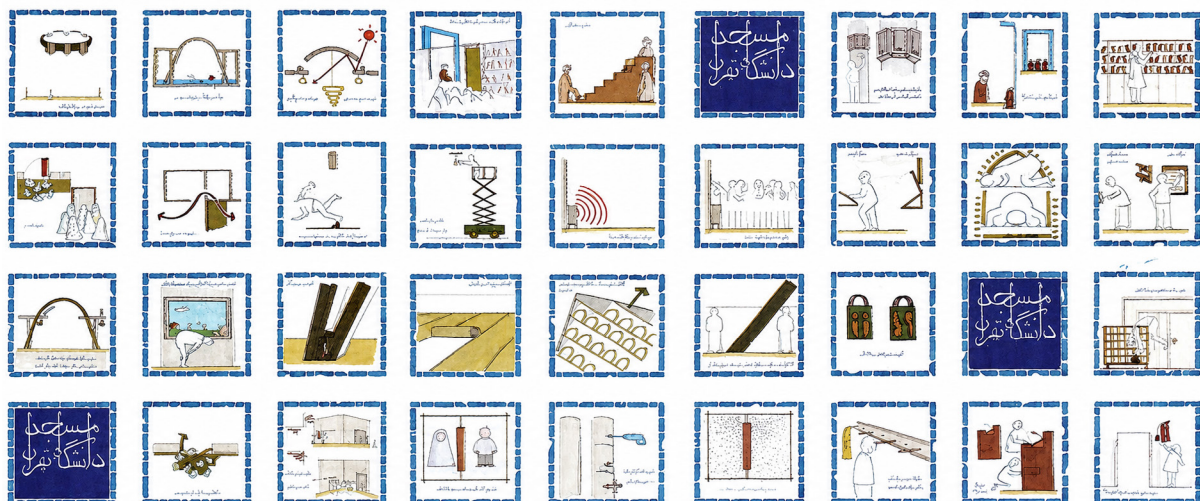
نگاه از بیرون به فرم و حجم در جهت نوآوری‌های بیهوده و عبث و بدعت و خودنمایی سوق می‌دهد.

۱۷) از دیگر تمرین‌های نامناسب و نامطلوب در دروس مقدماتی و مهارتی، ارجاع یک مفهوم ذهنی و معنایی نظیر (عظمت یا لطافت) و یا یک کاربری نامشخص نظیر (بازیگوشی یا شادمانی) به دانشجویان برای طراحی است. در حالی که این مفاهیم ذهنی یا کاربردی بدون تعیین مجموع عوامل محیطی و مکانی آن در معماری، دانشجویان را از واقعیت‌های حاکم در معماری به سوی توهم‌های بی‌پایه ذهنی سوق می‌دهد. به طور مثال (ایجاد عظمت برای کدام عملکرد مناسب است و برای کدام عملکرد نامناسب است) و یا (ایجاد بازیگوشی در کدام سن و کدام مقطع تحصیلی و برای کدام یک از انواع ورزش‌ها باید طراحی شود تا مناسب و مطلوب باشد).

۱۸) در ارائه تمرینات به دانشجویان، لازم است اساتید ابتدا آن‌ها را به ملاحظه و ترسیم انواع آثار مربوطه تشویق نموده و کمتر صحبت کنند. بحث‌های آن‌ها باید ارزیابی آثاری باشد که دانشجویان به عنوان تحقیقات ارائه می‌نمایند و سپس ارزیابی و نقد دقیق و همه‌جانبه آثار طراحی شده توسط دانشجویان، به کمک سایر دانشجویان در یک ارائه جمعی و تصویری. یعنی برخلاف اساتید دروس نظری که بالاچار باید از طرح مباحث مفهومی در فرایندهای انسانی آغاز کنند و پس از تعیین معیارها، به ارزیابی آثار موجود بپردازند.

۱۵) در دروس پایه و مقدماتی، موضوع تمرین‌ها باید (از محسوس به معقول)، (از واقعیت به تخیل)، (از جزئی به کلی)، (از صورت به معنا) و از (کثرت به وحدت) باشد، یعنی موضوع تمرینات باید از اجزا و عناصر واقعی یعنی طراحی (نرده، حفاظ پنجره‌ها، درب‌های ورودی، پارکینگ، مبلمان آشپزخانه، اتاق خواب، پذیرایی، طراحی یک روزنامه‌فروشی یا گل‌فروشی، فضای سرپوشیده برای ماشین یا ایستگاه اتوبوس و غیره) باشد. یعنی باید برخلاف دروس نظری باشد که از (معقول به محسوس) یعنی از مباحث زیبایی‌شناسی، فلسفه هنر و اصول سبک‌های هنری، آثار و مصادیق معماری را ارزیابی و مطرح می‌نمایند.

۱۶) هنگام ارجاع تمرینات به دانشجویان، اساتید باید دانشجویان را با کتاب‌های استاندارد آشنا نموده و سپس آن‌ها را با آثار اصیل و ممتاز ایجادشده در معماری قدیم و جدید جهان و در کارهای معماران شاخص ایران و جهان به عنوان پیش‌نیاز تحقیقاتی در موضوع طراحی، آشنا نموده و مطالعات آن‌ها را در کارگاه‌ها به نمایش و ارزیابی جمعی بگذارند. بدترین موضوع برای تمرینات مهارتی و طراحی، ارجاع طراحی از ترکیب انواع هندسه‌های دوبعدی و احجام سه‌بعدی بدون کاربری‌های معمارانه و مخاطبین مشخص و مجموع شرایط محیط واقعی و کاربرد مفید در معماری است. این نوع تمرینات، دانشجو را از رابطه بدیهی و اصیل (فرم با مجموعه عوامل واقعی و عملکردی) دور نموده و او را به سوی

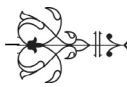

تصویر ۸. نمونه ترسیم و تحلیل آثار معماری (مأخذ: حجت ۱۳۹۱)

بهره‌برداری مستمر از آن در طول زمان است. بنابراین باید در تدریس آن‌ها به توصیه‌ها و پیشنهادات ذیل و امثال آن توجه و تأکید نمود:

۳-۳. دروس مهندسی و تجربی

دروس (مهندسی و اقتصادی) از ارکان بسیار مهم رشته معماری و تضمین‌کننده پایداری و حفظ ساختمان و

کیفی‌سازی را به دانشجویان آموزش دهند.

۸) به طور کلی، معیار گزینش اجزا و عناصر و فناوری‌ها در معماری عبارت‌اند از:

- سرعت بیشتر در تهیه، سهولت اجرا و سرعت بهره‌برداری

- قیمت مناسب‌تر و باکیفیت‌تر
- استحکام بیشتر و نگهداری آسان‌تر
- ظاهر زیباتر و بهره‌برداری بیشتر

۳-۴. دروس طراحی

دروس طراحی در عمل، بهره‌برداری مناسب و مطلوب از سایر دروس رشته معماری یعنی دروس مقدماتی، مهارتی، دروس نظری و تاریخی، دروس مهندسی و تجربی در فرایند طراحی، به عنوان نتیجه و ماحصل تدریس و تحصیل در رشته مهندسی معماری است (زینلی و فرح‌زاد ۱۳۹۹). بنابراین از جایگاه و اهمیت بسیار مهم در سرنوشت تخصصی معمار و طراحی معماری برخوردار می‌باشند. در ادامه، برخی پیشنهادها و راهکارهای اجرایی در جهت ارتقای اثربخشی این دروس ارائه می‌گردد:

۱) استاد درس طراحی باید ضمن اشراف کلی به سایر دروس و رشته‌های معماری، از تجربه لازم و کافی در طراحی و اجرای ساختمان برخوردار بوده و همواره از آخرین دستاوردها، قوانین، استانداردها و آثار برجسته و اصیل اطلاع داشته و در فرایند طراحی و ساخت آثار معماری مشارکت داشته باشد.

۲) دانشجویان دارای استعدادهای متنوعی می‌باشند، استاد طراحی باید همچون باغبانی کاردان و همه‌جانبه‌نگر، این استعدادها را تشخیص داده و این دانه‌های مثمر را در جهت مناسب و مطلوب هر کدام، تا رسیدن به شکوفه‌ها و میوه‌های آن‌ها هدایت نماید (حسینی و دیگران ۱۴۰۰).

۳) اساتید نباید سلیقه شخصی خود را در آتلیه طراحی حاکم نمایند و مانند افسران ارتشی فرماندهی کنند، بلکه باید مبتنی بر موضوع طراحی و برنامه ارائه شده و مجموع مباحث علمی و نظری که در سایر دروس، دانشجو آموخته و تجربه نموده است، در طرح‌هایی که ارائه می‌نمایند، از آن‌ها مطالبه نمایند.

۴) برنامه ارائه شده برای طراحی‌ها باید کاملاً کاربردی با موضوع مشخص، موقعیت واقعی، مخاطب مشخص و بهره‌برداران واقعی باشد. البته موضوعات طراحی به تدریج از کوچک، ملموس، تجربه شده و قابل مشاهده حضوری به موضوعات بزرگ‌تر باشد تا دانشجویان از ابتدا مسائل طراحی را با درک واقعیت‌ها و راه حل‌های علمی، و معمارانه بررسی

۱) بسیاری از علوم تجربی در ساختمان‌سازی مؤثرند و دانشجویان باید به صورت روزآمد و کلی این علوم را بشناسند و کاربرد آن‌ها در معماری را بدانند، نظیر علوم مهندسی (عمران، مکانیک، صنایع، برق، مواد، کامپیوتر، اقتصاد، اقلیم، محیط زیست و غیره).

۲) تدریس این دروس باید همراه با تجربه مستقیم، از طریق کارگاه‌ها، آزمایشگاه‌ها و بازدیدهای حضوری از آثار در حال ساخت باشد تا دانشجویان بتوانند لااقل به عنوان مهندس طراح و ناظر، در عمل بر کارهای متنوع ساختمانی نظارت و اجرای صحیح را کنترل و مطالبه نمایند.

۳) در دروس طراحی، دانشجویان باید موظف شوند تا از مشورت اساتید دروس مهندسی در طراحی‌های خود بهره‌برداری نمایند و در ارزیابی طرح‌های دانشجویی باید اساتید فوق حضور داشته و تأثیرگذار باشند.

۴) از آنجا که مواد و مصالح ساختمانی و فناوری‌های آن وابسته به شرایط زمانی در حال بهتر شدن و کامل‌تر شدن است، بنابراین اساتید محترم باید دانشجویان را به کارخانه‌های مصالح نوین و پیش‌رفته در حوزه تولید مواد و مصالح و اجزا و عناصر ساختمانی برده و مزایای آن‌ها را توسط کارشناسان مربوطه توضیح داده و دانشجویان را تشویق نمایند تألیفات و تولیدات جدید در این موارد را مطالعه و در نمایشگاه‌های مربوطه حضور پیدا کنند.

۵) یکی از ارکان مهم ساختمان‌سازی: سریع‌سازی و کیفی‌سازی و ارزان‌سازی است (میرجعفری ۱۳۹۶). بنابراین اساتید محترم باید مباحث اقتصاد معماری و ضرورت ارزان‌سازی و سریع‌سازی را برای دانشجویان مطرح نموده و آن‌ها را از طراحی جزئیات پیچیده، زمان‌بر، پرهزینه، مسرفانه و غیرمفید بر حذر دارند.

۶) یکی دیگر از ارکان ساختمان‌سازی، موضوع استحکام بنا، پایداری، حفظ و نگهداری ساختمان است (مقررات ملی ساختمان، مبحث بیست و دوم، ۱۳۹۲). اساتید محترم باید توجه دانشجویان را برای مستحکم‌سازی پایداری ساختمان، حداقل برای یک قرن و آسان بودن حفظ و نگهداری آن در مقابل مجموع عوامل طبیعی و کاربردی یادآوری نموده و جلب نمایند.

۷) نیاز روزافزون شهروندان به فضاهای مسکونی و مجموعه‌ای از فضاهای خدماتی، ضرورت پیش‌ساختگی، انبوه‌سازی و بهره‌گیری از روش‌های نوین ساخت را به عنوان یک رویکرد اجتناب‌ناپذیر در فرایند طراحی و اجرای ساختمان‌ها مطرح می‌کند (رجبی‌پور و دیگران ۱۴۰۲)؛ از این رو، لازم است اساتید محترم موضوع پیش‌ساختگی، انبوه‌سازی، اجزا و عناصر ساختمانی و در نهایت آخرین روش‌های سریع‌سازی و

رشته آشنا نموده و الهام‌بخش امید، انگیزه و نشاط به آنها باشند. البته اگر دروس مقدماتی و مهارتی از اجزا و عناصر واقعی معماری ارائه شود و درس طراحی از موضوعات کوچک به موضوعات بزرگتر باشد، دانشجویان در عمل می‌توانند با اتکا به نفس و تجربیات طراحی در دانشکده به عرصه کار حرفه‌ای و درآمدزایی نیز به تدریج وارد شده و آینده شخصی و مالی خود را تضمین نمایند.

۴. جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

در پرتو تحلیل‌های نظری، چالش‌ها، و پیشنهادات مطرح‌شده، می‌توان رویکرد کلی آموزش معماری در راستای تحقق تمدن نوین اسلامی را در دو دسته اصلی سیاست‌گذاری و راهبردهای اجرایی، چنین ترسیم کرد:

۴-۱. سیاست‌ها و اهداف کلان آموزشی

- تأکید بر تحقق تمدن نوین اسلامی با محوریت هویت اسلامی-ایرانی در تمامی سطوح آموزشی
- پرهیز از رویکردهای ترجمه‌ای و تقلیدی از مکاتب و تمدن‌های بیگانه
- پیوند آموزش معماری با گام دوم انقلاب و رویکرد جهادی در تبیین و اقدام مبانی و مراجع آن
- اصلاح سرفصل‌ها و محتوای دروس بر پایه زیبایی‌شناسی فطری، حکمت هنر، و اصول اسلامی در سبک هنری
- تأکید بر خلاقیت کالبدی مبتنی بر مجموع شرایط زمانی و مکانی محیطی (اقلیمی و فرهنگی)

۴-۲. راهبردها و راهکارهای عملیاتی

- شناخت و درک فرایندهای انسانی از تولید آثار معماری در ساختار علی و معلولی «ایده → انگیزه → سبک → پدیده → اثرگذاری برمخاطبین»
- توجه به ساختارهای پنج‌مرحله‌ای طراحی و جایگاه اساسی آموزش و تجربه مجموع دانش‌های لازم برای طراحی و ایده‌پردازی
- تبیین نقش مکتب الهی اسلام در هدایت سه مرحله نخست: در فرایندهای انسانی یعنی «اعتقادات، احکام و ارزش‌های اخلاقی» و معادل تخصصی آن: یعنی حسن‌شناسی، حکمت هنر، و اصول سبک‌شناسی
- آموزش‌های مقدماتی، مهارتی و تجربی مؤثر برای خلق آثار معماری
- ضرورت سنجش استعداد دانشجویان قبل از ورود به رشته، و همچنین طراحی سرفصل‌هایی برای آماده‌سازی

و سپس طراحی نمایند.

۵) در شروع طراحی‌ها و در مرحله تحقیقات محیط طبیعی و مصنوعی، مذاکره و مشورت دانشجویان با بهره‌برداران و یادداشت خواسته‌های آنها و برداشت کروکی از محل بسیار لازم و ضروری است.

۶) لازم است اساتید این دروس تصاویری از آثار برجسته و اصیل قدیم و جدید، ایران و جهان در موضوع مطرح شده برای طراحی داشته و آنها را به نمایش، ارزیابی و نقد بگذارند و از دانشجویان نیز نظرخواهی نموده و مورد بحث جمعی قرار دهد.

۷) دانشجویان از طریق منابع معرفی شده توسط اساتید باید علاوه بر مراجعه به کتاب‌های استاندارد، در موضوع طراحی خود، تشویق شوند از آثار اصیل و ممتاز طراحی و اجرا شده معماران برجسته را با نظر خود انتخاب نموده و مجموع کارهای دانشجویان را در کارگاه به نمایش گذاشته و با حضور استاد، مورد ارزیابی و نقد قرار دهند.

۸) بازدید حضوری از آثار ساخته شده و بهره‌برداری شده در موضوع مورد طراحی دانشجویان، با حضور اساتید، مذاکره و نظرخواهی از بهره‌برداران، مشاهده آثار مرور زمان بر مواد و مصالح و نگهداری ساختمان، طراحی همه‌جانبه از فضاهای داخلی، محیط طبیعی، اجتماعی و محلی اثر می‌تواند در طراحی و خلاقیت جدید دانشجویان مؤثر باشد (پروا و پیران ۱۴۰۲).

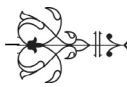
۹) رویکرد اساتید طراحی باید بر خلاف اساتید دروس نظری از صورت به معنا باشد. یعنی ابتدا تصاویر و شاکله‌های درونی و بیرونی آثار معماری و مواد و مصالح و فناوری‌های آن را مطرح و سپس به کمک دانشجویان مبانی و اصول آن شاکله‌ها را مبتنی بر مباحث دروس نظری و مهندسی استنباط و استنتاج و نتیجه‌گیری نمایند.

۱۰) لازم است در مراحل از پیشرفت طراحی دانشجویان، جلسه‌ای با حضور اساتید دروس نظری و همچنین دروس مهندسی برگزار شود و نکات لازم و ضروری موضوعات آن طراحی به دانشجویان یادآوری و برخی از طرح‌های آنها مورد بحث و مشورت قرار گیرد.

۱۱) حضور برخی از اساتید نظری، مهندسی و مهارتی در داوری طرح‌های دانشجویان در کنار استاد طراحی آنها، بسیار مفید و لازم است. زیرا دانشجویان از ابتدا توجه خواهند نمود که امتیاز طرح آنها وابسته به رعایت همه‌جانبه ابعاد میان دانشی در رشته معماری است.

۱۲) در تمام دوران تحصیل از جمله دروس طراحی، اساتید محترم با تمجید از رشته بسیار مهم و تمدن‌ساز معماری باید دانشجویان را با ابعاد متنوع و میان‌دانشی این

- ذهنی و مهارتی قبل از دروس طراحی
- تبیین و تشریح رشته معماری به عنوان «آبادکردن فضا و محیط زیست انسان‌ها با عناصر طبیعی و مصنوعی متناسب با نیازهای مادی و بسترسازی نیازهای معنوی، روحی و اختیاری آنها»
 - تبیین و تفکیک رشته معماری از رشته های نقاشی، مجسمه سازی و به غیر دانشجویان از «بت‌سازی و برونگرایی» در معماری

پی‌نوشت

۱. إِنَّ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ وَيُرِيدُونَ أَنْ يُفَرِّقُوا بَيْنَ اللَّهِ وَرُسُلِهِ وَيَقُولُونَ نُؤْمِنُ بِبَعْضٍ وَنَكْفُرُ بِبَعْضٍ وَيُرِيدُونَ أَنْ يَتَّخِذُوا بَيْنَ ذَلِكَ سَبِيلًا (نساء/ آیه ۴).
۲. وَمِنَ النَّاسِ مَن يَقُولُ آمَنَّا بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَمَا هُمْ بِمُؤْمِنِينَ يَخَادِعُونَ اللَّهَ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَمَا يَخْدَعُونَ إِلَّا أَنْفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ؛ فِي قُلُوبِهِمْ مَّرَضٌ فَزَادَهُمُ اللَّهُ مَرَضًا وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ بِمَا كَانُوا يَكْذِبُونَ (بقره/ آیه ۸-۱۰).

منابع

۱. قرآن کریم.
۲. آدمی، علی، و عبدالله حاجی‌زاده. ۱۳۹۳. منطق ساختاری مفهوم آزادی عقیده در نظام اندیشه آیت‌الله جوادی آملی. انسان‌شناسی اجتماعی ۱۱(۳۱): ۵-۲۶.
۳. بنی‌اسدی باغمیرانی، مهدی، و علی عسگری. ۱۴۰۱. تأثیرپذیری آثار هنر و معماری در تمدن ایران اسلامی از حکمت و هنر متعالی. مطالعات بیداری اسلامی ۱۱ (۳): ۷-۲۵.
۴. بیرمی‌پور، علی، حسنعلی بختیار نصرآبادی، و سید حسن هاشمی. ۱۳۸۹. پست‌مدرن و اصلاحات برنامه درسی. رهیافتی نو در تعلیم و تربیت. رهیافت‌های نو در آموزش ۵ (۱): ۳۱-۶۴.
۵. پروا، محمد، و نجابت پیران. ۱۴۰۲. بررسی نقش بازدید بر دانشجویان معماری، از نظر اساتید معماری (دروس تئوری-تاریخ، کارگاهی و تئوری فنی). فصلنامه معماری و محیط پایدار ۱۱ (۱): ۵۷-۷۲.
۶. جاویدمهر، مهدی، و پریسا هاشم‌پور. ۱۳۹۸. بازنمود تأثیر هندسه بر حیات‌پذیری فضاهای معماری، مورد مطالعاتی: فرهنگ‌سراها، معماری و شهرسازی آرمان‌شهر ۱۱(۲۵): ۱۳-۲۶.
۷. حجت، عیسی. ۱۳۹۱. مشق معماری. تهران: مؤسسه چاپ و انتشارات دانشگاه تهران.
۸. حسینی، الهه‌السادات، محمدمنصور فلامکی، و عیسی حجت. ۱۴۰۰. تبیین الگوی فرایند طراحی فردمحور و مدل آموزش طراحی معماری بر مبنای تفاوت‌های شناختی یادگیرندگان. هویت شهر ۱۵ (۴۷): ۴۳-۵۸.
۹. خاکی قصر، آزاده، و حسین پورمهدی قائم مقامی. ۱۳۹۷. تحلیل یک تجربه آموزشی در دروس پایه معماری: مرجعیت طبیعت در تمرین رجوع به گل آفتابگردان. هنرهای زیبا- معماری و شهرسازی ۲۳ (۱): ۹۳-۱۰۴.
۱۰. خلیلی، علی. ۱۴۰۱. نقش آموزش و پرورش در تمدن نوین اسلامی؛ از منظر نظام تأمین نیاز. مطالعات میزان تمدنی انقلاب اسلامی ۱ (۲): ۱۴۱-۱۵۹.
۱۱. دانشپور، عبدالله و الهام شیری. ۱۳۹۴. عناصر کلیدی، کارکردی شکل‌دهنده به هویت بافت‌های تاریخی شهر ایرانی اسلامی. نقش جهان ۵ (۱): ۵۱-۶۲.
۱۲. دانشگاه علم و صنعت ایران، دانشکده معماری و شهرسازی. ۱۴۰۲. برنامه درسی رشته کارشناسی ارشد پیوسته معماری. تهران: شورای عالی برنامه‌ریزی آموزش عالی، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری.
۱۳. رجبی‌پور، فاطمه، احمد اخلاصی، و سید عباس یزدانفر. ۱۴۰۲. مولفه‌های مؤثر در طراحی مسکن پیش‌ساخته: یک مرور سیستماتیک. هنرهای زیبا- معماری و شهرسازی ۲۸ (۱): ۶۳-۷۶.
۱۴. رضازاده اردبیلی، مجتبی، و مجتبی ثابت‌فرد. ۱۳۹۲. بازشناسی کاربرد اصول هندسی در معماری سنتی؛ مطالعه موردی: قصر خورشید و هندسه پنهان آن. هنرهای زیبا- معماری و شهرسازی ۱۸ (۱): ۲۹-۴۴.
۱۵. زینلی، فوزیه و فرح زاء، نریمان. ۱۳۹۹. انسجام دانش فنی و آموزه‌های طراحی در آموزش معماری مقایسه‌ی تطبیقی سرفصل دروس کارشناسی معماری دانشگاه‌های برتر جهان و ایران. نشریه هنرهای زیبا: معماری و شهرسازی ۲۵(۲): ۹۵-۱۰۶.
۱۶. سیفیان، محمد کاظم. ۱۳۷۶. اسراف و تبذیر در معماری. هنرهای زیبا- معماری و شهرسازی ۱۲(۱): ۶۰-۶۳.
۱۷. سیفیان، محمد کاظم. ۱۳۷۸. قالب و محتوا در معماری اسلامی. هنرهای زیبا ۱۲ (۱): ۵۸-۶۰.
۱۸. سیفیان، محمد کاظم، و محمدرضا محمودی. ۱۳۸۶. محرمیت در معماری سنتی ایران. هویت شهر ۱ (۱): ۳-۱۴.

۱۹. شیرآباد، بلیس اوشانا، شبنم اکبری‌نامدار، و نسیم نجفقلی‌پور کلانتری. ۱۴۰۳. بررسی دیدگاه‌های بازشناسی مؤلفه‌های هویت‌ساز معماری با تأکید بر همگرایی اقوام و ادیان (نمونه موردی: محلات مرکزی منتهی به خیابان امام ارومیه). مطالعات توسعه اجتماعی ایران ۵ (۲): ۹۱-۱۰۷.
۲۰. عسگرنژاد، منیر، و محمدعلی گذشتی. ۱۳۹۳. بررسی بن‌مایه‌های زیبایی‌شناسی هنر و ادبیات. زیبایی‌شناسی ادبی ۵ (۲۰): ۱۶۳-۱۸۱.
۲۱. غریب‌پور، افرا. ۱۳۹۳. مقایسه تحلیلی ترسیم با دست و رایانه در فرآیند طراحی معماری. هنرهای زیبا- معماری و شهرسازی ۱۹ (۱): ۵-۱۴.
۲۲. قلندریان گل‌ختمی، ایمان، و مهدی حقیقت‌بین. ۱۳۹۵. کاربرد فقه در تحقق منظر شهری امن. مطالعات شهر اسلامی ۱۴ (۵۵): ۶۹-۹۸.
۲۳. کاظمی، جاوید، و محمد رعایت جهرمی. ۱۳۹۹. معماری به‌مثابه فلسفه: معماری سالینگاروس در آیین زیبایی‌شناسی کانت. متافیزیک ۱۲ (۳۰): ۱۲۱-۱۳۶.
۲۴. مطلبی، قاسم. ۱۳۸۵. بازشناسی نسبت فرم و عملکرد در معماری. هنرهای زیبا- معماری و شهرسازی ۲۵ (۲۵): ۳-۱۸.
۲۵. مطهری‌الهامی، مجتبی. ۱۳۸۹. زیباشناسی و ره‌آورد هنری پیامبر اسلام. پژوهش معارف قرآنی ۱ (۳): ۶۷-۸۲.
۲۶. مطیعی، بابک، فاطمه مهدیزاده‌سراج، و قادر بایزدی. ۱۳۹۸. نقش هم‌زمانی آموزش دروس پایه طراحی در ارتقای هوش هیجانی، خلاقیت و انگیزه تحصیلی دانشجویان معماری. تدریس پژوهی ۷ (۳): ۱۱۷-۱۳۹.
۲۷. مقررات ملی ساختمان ایران. ۱۳۹۲. مبحث بیست و دوم: مراقبت و نگهداری از ساختمان‌ها. تهران: وزارت راه و شهرسازی.
۲۸. مهدوی‌راد، محمدعلی، و حسن صادقی. ۱۳۹۳. تحلیل ارزش‌شناختی بصیرت در حفاظت اطلاعات از دیدگاه قرآن و حدیث. پژوهش‌های حفاظتی و امنیتی ۹ (۳): ۱-۲۲.
۲۹. میرجانی، حمیدرضا، و حسین ندیمی. ۱۳۹۷. الگوی تجربه فعال در آموزش معماری: تدوین مدلی برای کسب دانش عملی طراحی از طریق رویکرد طراحانه به مصادیق معماری. مطالعات معماری ایران ۷ (۱۴): ۵-۲۰.
۳۰. میرجعفری، سید شهاب‌الدین. ۱۳۹۶. ارزیابی شاخص‌های کیفیت، هزینه و زمان در سازه‌های فولادی سبک (مطالعه موردی: سازه‌های LSF در شهر یزد). مهندسی و مدیریت ساخت ۲ (۱): ۳۷-۴۲.
۳۱. نقره‌کار، سلمان، و مهدی ابراهیمی. ۱۴۰۳. تحقق معماری اسلامی از دیدگاه نظریه علم دینی (در جست‌وجوی مبانی نظری برای مکتب معماری اسلامی به‌عنوان یکی از مؤلفه‌های تمدن‌سازی نوین اسلامی- ایرانی). باغ نظر ۲۱ (۱۴۱): ۴۳-۶۰.
۳۲. نقره‌کار، سلمان، و صدیقه معین‌مهر. ۱۳۹۹. پیشنهاد راهکارهایی برای اثربخشی آموزه‌های اسلامی بر دروس رشته معماری: نمونه موردی دروس مقدمات طراحی معماری بر اساس چهار رویکرد مصوب شورای تحول شورای عالی انقلاب فرهنگی (اسلامی‌سازی، بومی‌سازی، کارآمدی، و روزآمدی). پژوهش‌های معماری اسلامی ۸ (۲۸): ۵۱-۶۶.
۳۳. نقره‌کار، عبدالحمید. ۱۴۰۰. حکمت اسلامی در خلق آثار هنری، معماری و شهرسازی. تهران: سروش.
۳۴. نقی‌زاده، محمد. ۱۳۸۲. نیاز انسان امروز به هنر دینی. هنر دینی ۵ (۱۵): ۵۷-۷۴.

References

1. The Holy Quran.
2. Adami, Ali, and Abdullah Hajizadeh. 2014. Structural Logic of the Concept of Freedom of Belief in Ayatollah Javadi Amoli's System of Thought. *Journal of Religious Anthropology* 11(31): 5-26.
3. Asgarnejad, M., and M. A. Gozashti. 2014. An analysis of Aesthetic Foundations in Art and Literature. *Literary Aesthetics* 20(5): 163-181.
4. Baniasadi Baghmirani, Mahdi, and Ali Asgari. 2022. How are the Works of Art and Architecture in the Islamic-Iranian Civilization Influenced by the Sublime Art and Wisdom. *Islamic Awakening Studies* 11(3): 7-25.
5. Beiramipour, Ali, Hasan Ali Bakhtiar Nasrabadi, and Seyed Hasan Hashemi. 2010. Postmodernism and Modification in Curriculum. *New Education Approaches* 5(1): 31-64.
6. Daneshpour, Abdolhadi, and Elham Shiri. 2015. Physical-Functional Components Comprising the Identity of Historical Texture of Iranian-Islamic City. *Naqshejahan- Basic Studies and New Technologies of Architecture and Planning* 5(1): 51-62.
7. Gharibpour, Afra. 2014. An Analytical Comparison of Drawing by Hand and Computer in the Architectural Design Process. *Journal of Fine Arts- Architecture and Urban Planning* 19(1): 5-14.
8. Hojjat, Isa. 2012. *Mashq-e Memari*. Tehran: University of Tehran Press.

9. Hosseini, Sadat. Elaheh, Mohammad Mansour Falamaki, and Isa Hojjat. 2021. Explaining Pattern of Individual-Centered Design Process and Architectural Design Training Model Based on Learners' Cognitive Differences. *Hoviatshahr* 11(47): 43–58.
10. Iran National Building Regulations. 2013. *Topic 22: Maintenance and Building Care*. Tehran: Ministry of Roads and Urban Development.
11. Iran University of Science and Technology, Faculty of Architecture and Urban Planning. 2024. *Curriculum for the Continuous Master's Program in Architecture*. Tehran: Supreme Council for Higher Education Planning, Ministry of Science, Research and Technology.
12. Javidmehr, Maliheh, and Parisa Hashempour. 2019. The Influence of Geometry on the Vitality of Architecture: Case Study- Cultural Centers. *Armanshahr Architecture and Urban Development* 11(25): 13–26.
13. Kazemi, Javid, and Mohammad Raayat Jahromi. 2020. Salingaros Architecture in the Mirror of Kant's Aesthetics. *Metaphysics* 12(30): 121–136.
14. Khaki Ghasr, Azadeh, and Hossein Pour Mehdi Ghayem Maghami. 2018. Analyze of An Educational Experience at Courses of Architecture in First Year Of Education: Referring to Nature in case of Sunflower Exercise. *Journal of Fine Arts- Architecture and Urban Planning* 23(1): 93–104.
15. Khalili, Ali. 2022. The Role of Education in Modern Islamic Civilization: Problems and Solutions. *Interdisciplinary Civilization Studies of the Islamic Revolution* 1(2): 141–159.
16. Mahdavi Rad, Mohammad Ali, and Hasan Sadeghi. 2014. A Value-Oriented Analysis of Insight in Information Protection from the Perspective of the Qur'an and Hadith. *Protective and Security Researches* 9(3): 1–22.
17. Mirjafari, Seyed Shahabaldin. 2017. Evaluation Indexes Quality, Cost, and Time at Lightweight Steel Structures (Case study: LSF Structures in Yazd City). *Journal of Engineering and Construction Management* 2(1): 37–42.
18. Mirjani, Hamidreza, and Hamid Nadimi. 2018. Active Experience Model in Architectural Education A Method to Gain Practical Knowledge through Design-Oriented Experience of Architectural Examples. *Iranian Architecture Studies* 7(14): 5–20.
19. Motahari Elhami, Mojtaba. 2010. Aesthetics and the Artistic Gift of the Prophet. *Quranic Knowledge Research* 3(1): 67–82.
20. Motallebi, Ghasem. 2006. Revisiting the Relationship between Form and Function in Architecture. *Journal of Fine Arts- Architecture and Urban Planning* 25(25): 3–18.
21. Motiei, Babak, Fatemeh Mehdizadeh, and Ghader Bayzidi. 2019. The Role of Concurrent Training in Basic Design Courses on Enhancing Emotional Intelligence, Creativity and Motivation of Architecture Students. *Teaching Research (Scientific-Research Quarterly)* 7(3): 117–139.
22. Naghizadeh, Mohammad. 2003. The Contemporary Human's Need for Religious Art. *Religious Art* 5(15): 57–74.
23. Noghrehkar, Abdolhamid. 2021. *Islamic Wisdom in Creation of Works of Neo and Urbanism*. Tehran: Soroush.
24. Noghrehkar, Salman, and Sedigheh Moeinmehr. 2020. Suggest Solutions for the Effectiveness of Islamic Teachings on Architecture Courses: Case Study of Architectural Design Basics Based on the Four Approaches Approved by the Transformation Council of the Supreme Council of the Cultural Revolution (Islamization, Localization, Efficiency, and Updating). *Journal of Researches in Islamic Architecture* 8(28): 51–66.
25. Noghrehkar, Salman, and Ebrahimi, Mahdi. 2025. The Realization of Islamic Architecture from the Perspective of the Theory of Religious Science (In Search of Theoretical Foundations for the Islamic Architecture School as one of the components of the New Islamic-Iranian Civilization). *Bagh-e Nazar* 21(141): 43–60.
26. Parva, Mohammad, and Najabat Piran. 2023. Investigating the Role of Visiting Students in Architecture, From the Perspective of Architecture Professors (Theory-History, Workshop and Technical Theory Courses). *Journal of Sustainable Architecture and Environment* 1(1): 57–72.
27. Qalandarian Gholkhatami, Iman, and Mahdi Haghighatbin. 2016. The Application of Islamic Jurisprudence in Achieving a Safe Urban Landscape. *Shi'a Studies* 14(55): 69–98.
28. Rajabipoor, Fateme, Ahmad Ekhlassi, and Seyyed Abbas Yazdanfar. 2023. The Effective Components in Prefabricated Housing Design: A Systematic Review. *Journal of Fine Arts- Architecture and Urban Planning* 28(1): 63–76.

29. Rezazadeh Ardabili, Mojtaba, and Mojtaba Sabetfard. 2013. Recognition of the Application of Geometric Principles in Traditional Architecture, Case Study: Qasr-e Khorshid and Its Hidden Geometry. *Journal of Fine Arts- Architecture and Urban Planning* 18(1): 29-44.
30. Seyfian, Mohammad Kazem, and Mohammad Reza Mahmoudi. 2007. Privacy in Traditional Architecture of Iran. *Hoviatshahr* 1(1): 3-14.
31. Seyfian, Mohammad Kazem. 1997. Wastefulness and Extravagance in Architecture. *Journal of Fine Arts- Architecture and Urban Planning* 2(1): 60-63.
32. Seyfian, Mohammad Kazem. 1999. Form and Content in Islamic Architecture. *Journal of Fine Arts- Architecture and Urban Planning* 12(1): 58-60.
33. Shirabad, Belis Oshana, Shabnam Akbari Namdar, and Nasim Najafgholipour Kalantari. 2024. Examination of the Perspectives on Recognizing Identity-Building Components of Architecture with an Emphasis on the Convergence of Ethnicities and Religions (Case Study: Central Neighborhoods Leading to Imam Street, Urmia). *Journal of Sustainable Urban & Regional Development Studies (JSURDS)* 5(2): 91-107.
34. zeinali, F. and farahza, N. 2020. Integrated design taught with technical knowledge in architectural education; Comparison Architectural Curriculum in Undergraduate in the Top World Universities & Iran. *Journal of Fine Arts: Architecture & Urban Planning*: 25(2), 95-106.

